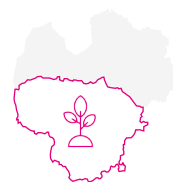

VEIKSME VAI LABA POLITIKA ?

Lietuvas ekonomikas fenomens. Paplašinātais kopsavilkums.

Marjus Jurgils (*Marius Jurgilas*)

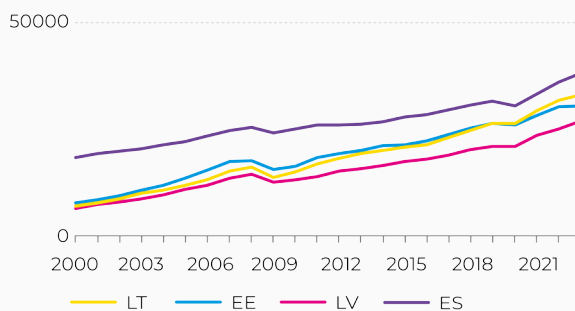
IZRĀVIENS

Ekonomiskā izaugsme

- Kad 2006. gadā sākās globālā finanšu krīze, IKP uz vienu iedzīvotāju Lietuvā un Latvijā bija līdzīgs.
- Tomēr jau vairāk nekā 10 gadu Lietuvas IKP uz vienu iedzīvotāju apsteidz Latvijas, no 2018. gada – arī Igaunijas, strauji tuvojoties ES līmenim.

Reālais IKP uz vienu iedzīvotāju 2000.–2023. gadā (PPS)

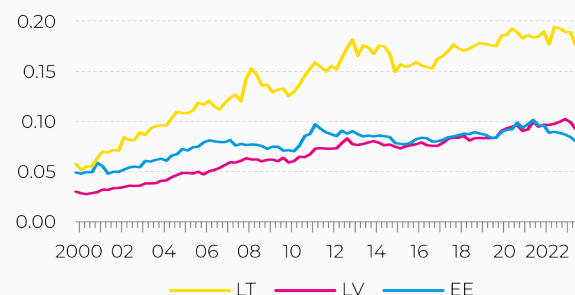
Avots: Eurostat

Eksporta attīstība

- Lietuvā pēdējo divu desmitgažu laikā ir pieaugusi starptautiskā konkurētspēja, trīskārt pieaugot īpatsvaram pasaules eksporta tirgū.
- Valsts ir sekmīgi paplašinājusi pakalpojumu eksporta nozari, īpaši IT un transporta pakalpojumu jomā, kas ir būtiski palīdzējusi kompensēt lēnāku preču eksporta izaugsmi.

Īpatsvars pasaules eksporta tirgū 2000. gada 1. ceturksnī–2023. gada 4. ceturksnī

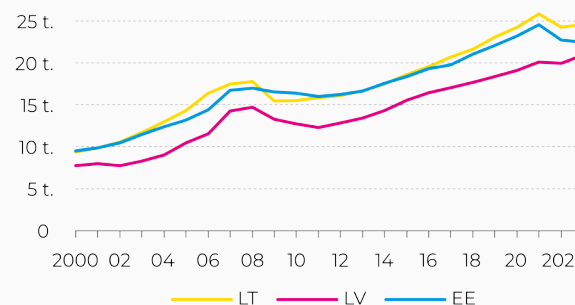
Avots: IMF

Darba tirgus efektivizācija

- Lietuviešu rīcībā esošie ienākumi kopš 2010. gada ir dubultājušies.
- Darba tirgus reformas uzlabojušas tirgus elastību un uzņēmējdarbības vidi.
- Skolotāju un medicīnas darbinieku algu paaugstināšana veicinājusi valsts sektora efektivitātes pieaugumu.

Vidējie gada reālie ienākumi 2022. gada salīdzināmās cenās 2000.–2023. gadā (EUR)

Avots: Eurostat

Lietuvas ekonomiskie panākumi raisa jautājumu – ko Lietuva darīja citādāk kā Latvija un Igaunija?

EKONOMISKO PANĀKUMU FAKTORI

Stabila, bet inovatīva politika un likumdošana

Politiskā stabilitāte un vienots stratēģiskais mērķis:

Lietuvas politiskā sistēma ir bijusi salīdzinoši konsekventa un noturīga. Nacionālā drošība un ekonomiskā neatkarība ir noteikušas politikas dienaskārtību, nodrošinot skaidrību.

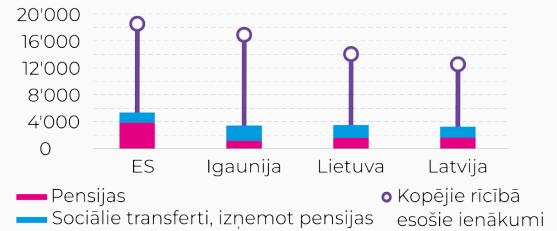
Jaunais sociālais modelis:

visaptveroša darba likumu, pensiju un nodokļu sistēmas reforma. Tika uzlabota darba tirgus elastība, ieviesti ieguldījumu stimuli, un veicināta nodokļu progresivitāte. Šobrīd Lietuvā ir līdzīgi sociālie transferti kā Latvijā, bet augstāki kopējie ricībā esošie ienākumi.

Radoša pieeja ES direktīvu piemērošanā: Lietuva ir proaktīva direktīvu un ekonomiskās politikas piemērošanā, kā rezultātā tās ir valsts attīstībai labvēlīgākas.

“Tie, kas nāk pie varas, nemaina to, kas jau ir iedibināts.”

Vidējie ricībā esošie ienākumi un tajos ietilpstošie sociālie transferti uz vienu ekvivalento patērētāju 2022. gadā (PPS)

Avots: Eurostat (EU-SILC)

“Lietuvai piemīt prasme radoši pielāgot ES vadlīnijas, savukārt Latvijai ir tendence stingri pieturēties pie sākotnējā teksta.”

Mērķtiecīga investīciju un fondu piesaiste

Nacionāla līmeņa aģentūras: to izveide bijusi ļoti nozīmīga Lietuvas uzņēmumu konkurētspējas veicināšanā, kā arī skaidras stratēģijas veidošanā ārvalstu tiešo investīciju piesaistīšanā. Būtiska nozīme ir bijusi arī sadarbībai ar pilsētu investīciju attīstības aģentūrām.

Efektīvs ES fondu pielietojums: Lietuvas centralizētā ES fondu pārvaldības sistēma nodrošinājusi saskaņotu un efektīvu resursu sadali un pārredzamību.

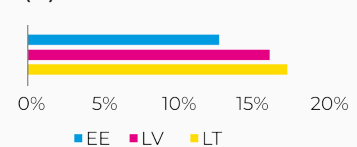
ES fondu atbalsts MVU: vislielākā daļa Kohēzijas fonda finansējuma atvēlēta tieši MVU konkurētspējas veicināšanai.

Invest Lithuania

Enterprise Lithuania

Kohēzijas politikas ES finansējums MVU konkurētspējai 2014.–2020. gadā (%)

Avots: ES Kohēzijas atvērto datu platforma

Iniciatīvas nozīmīgu nozaru attīstībai

Koplietošanas pakalpojumu centru izveide un finanšu tehnoloģiju attīstība: tika stratēģiski atbalstīta, izmantojot dažādas veicināšanas shēmas un ekonomisko diplomātiju, lai nodrošinātu Lietuvas iekļaušanos starptautiskajā tirgū.

358% ↑

finanšu pakalpojumu pievienotās vērtības pieaugums (2014-2023)

Brīvība no Austrumiem: Lietuva jau laicīgi mazināja Krievijas interešu pārsvaru ekonomikā, sakārtojot banku sektoru. Kopš Krimas aneksijas Lietuvai izdevies arī ātrāk diversificēt tirdzniecības plūsmas projām no Austrumiem.

Krājaizdevu sabiedrību sektora reforma: tika atjaunotas kooperatīvo banku stimulējošās struktūras, kas, izmantojot līdzapdrošināšanas shēmu, veicināja sekmīgu nozares pašpārvaldi un risku internalizāciju. Banku sektorā tika radīts konkurences spiediens, atvieglojot MVU piekļuvi kredītiem un veicinot reģionu attīstību.

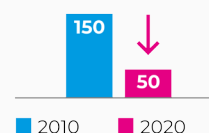

Energētiskā neatkarība: Lietuva veiksmīgi izveidojusi savu sašķidrinātās dabasgāzes termināli, kamēr Latvija ļoti ilgu laiku bijusi atkarīga no Krievijas energoresursiem. Lietuvā sabiedrības viedoklis arī par atjaunīgo energoresursu iniciatīvām ir labvēlīgāks.

Uz attīstību vērsta uzņēmējdarbības vide

Valsts uzņēmumu reforma: to skaita samazināšana no 150 līdz 50 uzņēmumiem veicināja augstāku caurspīdības, pārvaldības un atbildības standartu ieviešanu.

MVU atbalsts: pastāv uzskats, ka Lietuvā ir labvēlīgāka vide MVU darbībai, kamēr Latvijā tai tiek likti birokrātiski šķēršļi.

“Lietuvā es jūtos atbalstīts gan vietējā, gan nacionāla līmeņa politikā, kas izprot mazo uzņēmumu vajadzības.”

Daudzveidīgās ekonomikas struktūras: nodrošina, ka ekonomika ir ne tikai noturīgāka un stabilāka, bet arī pievilcīgāka ārvalstu investoriem.

“Mūsu daudzveidīgās nozares ir radījušas stabilāku ekonomisko sistēmu, kas ļauj mums ātri mainīties, kad nepieciešams.”

Vadības kultūra: pastāv priekšstats, ka lietuvieši ir vairāk tendēti uz pārliecinošu rīcību un skaidru mērķu izvirzīšanu, pārmaiņām un ātru lēmumu pieņemšanu, bet latvieši ir piesardzīgāki, apdomīgāki un mazāk ambiciozi.

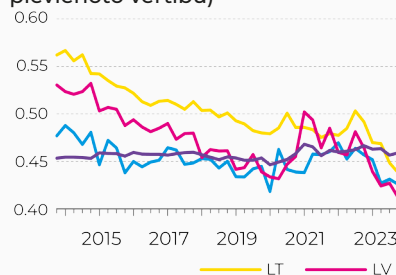
“Latviešiem mēs šķietam agresīvi, jo mums ir skaidri solī, ko un kad mēs darīsim, bet viņiem tas ir nepieņemami.”

Veiksme – tikai viens no faktoriem

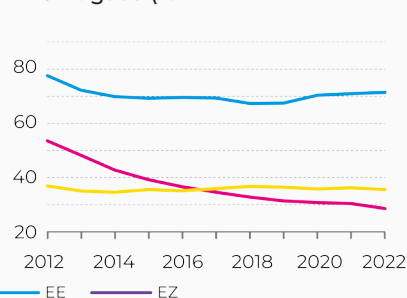
Veiksmīga apstākļu sakritība: ekonomiskos satricinājumus izdevās pārvarēt vieglāk, jo uzņēmumiem bija izdevies uzkrāt ievērojamu nesadalīto peļņu, savukārt māsaimniecības saglabāja zemāku pāradsaistību līmeni.

Peļņas daļa 2013. gada 4. ceturksnī – 2023. gada 4. ceturksnī (bruto darbības pārpalikuma attiecība pret bruto pievienoto vērtību)

Avots: IMF

Māsaimniecību bruto parāda attiecība pret ienākumiem 2012.–2022. gadā (%)

Avots: Eurostat

Ko Latvija var mācīties no Lietuvas pieredzes?

POLITIKAS IETEIKUMI LATVIJAI

Pārdomāta politika

Lai spētu stabilizēt Latvijas tautsaimniecību inflācijas spiediena apstākļos, ir nepieciešams īstenot pārdomātu politiku. Latvija var mācīties no Lietuvas nesenās apņemšanās **ievērot fiskālo disciplīnu**, palielinot ekonomisko noturību. Kā arī Latvijā vēlams **pilnveidot enerģijas atbalsta mehānismus**, lai tie būtu mērķtiecīgāk vērsti uz neaizsargātām mājāsaimniecībām un nozarēm, tādējādi samazinot nevajadzīgu fiskālo deficītu un vienlaikus risinot neatliekamas sociālās vajadzības.

Stratēģisks redzējums

Latvijai nepieciešams izstrādāt **ilgtermiņa stratēģisku redzējumu**, liekot uzsvaru uz **valsts ieguldījumu palielināšanu ilgtermiņa izaugsmei**. Izmantojot ES Atvērto Atveseļošanas un noturības fonda resursus, ieteicams **investēt infrastruktūras projektos**, kas ne tikai cels ekonomisko stabilitāti, bet arī spēs piesaistīt ārvalstu investorus. Kā Lietuvā, par prioritātēm vēlams izvirzīt digitālo infrastruktūru, finanšu tehnoloģiju un atjaunīgo energoresursu investīcijas, kas var radīt labvēlīgu uzņēmējdarbības vidi, kas Latvijai ļaus stāties pretī nākotnes izaicinājumiem.

Spēja pielāgoties

Latvijai **jāizvērtē esošā izglītības sistēma**, lai novērstu ražīguma un prasmju trūkuma izaicinājumus un nodrošinātu atbilstību darba tirgus prasībām, it īpaši STEM jomās. Vēlams **uzlabot profesionālo izglītību un stiprināt partnerību starp skolām un nozarēm**, kā arī **veicināt inovāciju kultūru un uzņēmējspējas** jau no bērnības.

Latvijai būtiski ir arī attīstīt uzņēmējdarbības vidi, veicinot **regulatīvā sloga samazināšanu un finansējuma pieejamības uzlabošanu MVU**. Papildus tam jāattīsta **jaunas tirgus un investīciju iespējas**, arī citur kā pie tuvākajiem kaimiņiem.

Lietuvas stāsts kalpo kā svarīgs atgādinājums Latvijai un arī citām valstīm, kas tiecas uz izaugsmi, ka, lai gan veiksmē var būt īslaicīgs pavadonis, **laba politika un gudra pārvaldība ir patiesie ilgspējīgu ekonomisko panākumu dzinējspēki.**